

Csurka és a Hitel

gy év sem telik el ama históriai szeptember végi vasárnap óta: a Jurta Színház-beli összejövetelek, Kádár májusi távozása, ami gyakorlatilag a Kádár-rendszer végét (vagy végének közvetlen kezdetét) jelenti, a június 27-ei hatalmas Erdély-tüntetés a Hősök terén – a nyár végére a korábbiaktól gyökeresen eltérő, rohamosan megváltozott és változó, majdhogynem forradalmian új helyzetet teremtenek: Pozsgay májustól államminiszter, csillaga rohamosan emelkedni kezd, ebben az időben alighanem a legbefolyásosabb magyar politikus – úgy tűnik, Csókás, Zsoké és a többiek ideje nem is oly lassan, de annál biztosabban elérkezőben. A lakiteleki vetés mindinkább érik, és augusztusban már nyílt titok, hogy nemsokára hivatalosan is megalakul és társadalmi-politikai szervezetté válik az egy esztendeje laza értelmiségi koalícióként összeállott Magyar Demokrata Fórum. A szeptember 3-ai megalakuláskor az első elnökség tagjai, az alapító atyák között van természetesen Csurka is. November elejére, Illyés Gyula születésnapjára pedig végre megjelenik „a lap”, amiért még Illyéssel együtt a nyolcvanas évek eleje óta hasztalan könyörögtek a népi írók – augusztusban e sorok írója is a Keleti Károly utcai kis lakásban van, midőn telefonon közli a *Hitel* megjelenésének engedélyezését – éppen Berez János, éppen Csoóri Sándorral. Istennek van stílusérzéke...

A régóta várt, kéthetente megjelenő lap valósággal berobban a magyar életbe, rövid idő alatt hatvanezres példányszámot ér el. „A megjelenés volt az első kézzelfogható eredménye a lakiteleki társaságnak, és a gyors feljutás pedig a rendszerváltás szenzációja. Ahogyan a lap olvasottsága nőtt számról számra, és ahogy az emberek egyre többet beszéltek róla, úgy nőtt a remény, hogy végre valami jó történik majd a hazában.” A *Hitel* megjelenésével mintegy betetőződik a páratlan '88-as esztendő. Amely úgy fejeződik be, hogy a Sportcsarnokban Grósz Károly annak a fehérterrornak a rémével igyekezett riogatni az összeterelt, többnyire aggkori elmebetegségben szenvedő munkásőr és egyéb kádereket, amelyről idővel kiderül, hogy szinte nem is létezett... A próbálkozás egyébként teljességgel sikertelen és hatástalan. Magyarországra pedig úgy virrad a sorfordító, akkor még senki által nem sejtetten ördögi módra Janus-arcú 1989-es esztendő, hogy a sokszorosan megszenvedett, bár óvatos, de annál erőteljesebb és mindinkább magabízó derűt senki és semmi nem zavarja. Még.

A *Hitel*nek Csurka kezdettől természetesen vezető publicistája – itt éri meg új idők új, immáron nem kommunista hangszerelésben érkező új dalait.

* * *

A szerző – a Kárpátia Stúdiónál a minap megjelent – *Csurka* című könyvének részletével búcsúzunk a *Hitel* volt szerkesztőjétől.

Hogy ekkortól, ekkoriban kezdi igazából elemében érezni magát – több mint érthető, teljességgel természetes. „Kicsiben” ezren meg ezren voltunk, lettünk így akkortájt: a világ a mi ezerféle apróbb-szegényesebb változatunkban – elkezdett történni, élni körülöttünk, ahogy Csurka István, Fakan Balázs meg a többiek érezhették akkor, ’56 őszén. 1988-ban nemcsak a *Megmaradni* kerül színre – egyre több „az alkalmi”, az éppen aktuális társadalmi, politikai eseményhez kötődő írás is, a Jurta Színház-beli felszólalásoktól a Bős–Nagymaros vízlépcső elleni, szeptemberi országos tiltakozások alkalmából – utoljára még az ún. demokratikus ellenzékkel közösen, mintegy „poszt-Monoroként” – megjelentetett *Duna – egy antológia* című kötetben való közreműködésig. Érdekes egy röpke pillantást vetni erre a Csurka-dolgozatra is.

Az 1988-ban a Duna Kör által megjelentetett könyvben szereplő, alig három és fél oldalas – szatíra? humoreszk? karcolat? tárca? – mű címe: *A szagelbáritás elvi kérdései*. A műfaji meghatározás bizonytalanságát nemcsak enyhíti, de meg is semmisíti a tény: hamisítatlan, igazi Csurka-művel van dolgunk, amely igen meggyőzően bizonyítja, hogy kevésbé ismert, azóta már-már elfeledettnek mondható írások is mennyi, akár az egész életmű minősítését meghatározó jellegzetességet hordozhatnak. Jelen esetben az alap helyzet a mini-antiutópiaként 2017-ben játszódó hírlapi látogatás a Szagelszívó Nemzeti Vállalat Nózi Jenő nevű igazgató elvtársánál – egyszerre magyaráítja és „kortalanítja” a „valami búzlik Magyarországon” kifordított hamleti szlogenrel jellemezhető mondandót. Ne feledjük, akkoriban Magyarországon a számunkra holnapután jelentő 2017-es dátum még oly távolinak látszott, mint most mondjuk a 2047-es esztendő: az 1988-as magyar világban az „elvtárs” megszólítás még ugyanolyan természetes evidencia volt, mint a tény – és itt érhető tetten a csurkai teljesítmény –, hogy a mindent elborító bűz „kezelése” pontosan olyan „mélymagyar”-posztkommunista módszerekkel történik, mint amilyeneket 2012-ben majdhogynem ugyanolyan bőséggel lehet látni és tapasztalni, mint harmincegynéhány évvel korábban. Vagyis az a szatíra – itt, ezen a ponton éri el hatását, itt talál telibe, terjedelemtől és ismertségtől függetlenül. Nózi elvtárs mondatai – „Én a reményt soha nem adtam fel. Igenis lesznek még illataink! Az ibolya, a jázmin, az orgona, a széna, a friss kenyér mind megannyi illat, aminek az érzékelésére valamikor képesek voltunk, és újra képeseknek kell lennünk. Csak hát, addig még át kell vágnunk magunkat a bűz óceánján. De én már érzem a távoli illatokat” – kísértetiesen ismerősek, akár a régi jó elvtársi hurráoptimizmus, akár a „látszik a fény az alagút végén” időtlen, mai is jól ismert közhelye jut eszünkbe. Hogy közben pedig „a cenzúra egy egykori közép-európai és természetesen magyarországi folyó nevét kihúzta a szövegből. Ezt a folyónevet most sem és a jövőben sem használhatjuk. Ezt a folyót valamikor egy kihalt nép Iszternek nevezte” – az nem is érdekes...

DOMONKOS LÁSZLÓ (1951) Budapesten élő író, közíró, esszéista. Korábban a Duna Televízió szerkesztőjeként dolgozott. Legutóbbi kötetei: *Az elfelejtett parancsnok – Kratochvíl Károly élete* (2010), *A kicserélt város – Fiume: volt és van* (2010).